

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

Тема на дисертацията: „Безмензурната песен в Пиринския фолклорен регион”

Автор: Магдалена Христова Филатова, докторант при Катедра „Музика”, Факултет по изкуствата, Югозападен университет „Неофит Рилски”, Благоевград

Научен ръководител: доц. д-р Бинка Котетерова-Добрева

Рецензент: проф. дн Венцислав Димов (СУ „Св. Климент Охридски”; ИИИЗк – БАН)

1. Представяне на докторанта

Магдалена Христова Филатова е родена и живее в град Благоевград. Получила е специализирано образование по музика: средното в НХГ „Св. св. Кирил и Методий”, гр. Благоевград (профили пиано и испански език); висше образование, степен бакалавър, в ЮЗУ „Неофит Рилски”- Благоевград, специалност „Педагогика на обучението по музика”; висше – магистър със специалност „Изпълнителско изкуство и ръководство на вокално-инструментални формации” с профил народно пеене, в класа на доц. д-р Бинка Добрева, под чието ръководство е подготвила и предлагания докторантски тезис. Магдалена Филатова се занимава професионално с музика – в дует със сестра си Мария изпълняват фолклорни и авторски песни, създават песни, издали са четири албума с български народни песни. Участвали са на няколко международни фестивала в България и Северна Македония, лауреати са на престижни награди (на „Пирин фолк” – за авторска песен на фолклорна основа, на „Македония фолк” – за млад автор и др.)

2. Представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 233 страници, от които основен текст – 174 страници. Текстът е структуриран в увод, изложение в три глави, заключение, библиография с 49 заглавия (46 печатни научни публикации и 3 електронни източника). Приложението е в обем от 54 страници и включва транскрибираня текст на свободните интервюта.

Уводът (с. 4-9) съдържа необходимата изходна информация: дадена е обосновка за

избора на темата, посочени са предметът и обектът на изследването, целите и задачите на научната работа, изследователските методи.

Глава първа, озаглавена „Песенната музикалнофолклорна традиция в Пиринския регион“ (с. 10-44) представя обобщена информация за регионалната традиция и очертава подстъпите към темата: Пиринска фолклорна област е представена пространствено и диахронно като граници и миграционни процеси; шрихиранни са структурните и функционални особености на пиринския песенен фолклор; проследява се мястото на безмензурната песен в трудовете на български етномузиколози и изследователите на Пиринския фолклорен регион.

Втора глава, наречена „Характеристика на специфичните структурни особености на безмензурните песни в Пиринския фолклорен регион“ (с. 45-124) е базова и най-обемна в текста и представя наблюденията и анализите на авторката върху обекта на изследването. Очертани са безмензурните песни в българския фолклор като отличителни белези, разновидности, структура; заслужено е отделено основно внимание върху безмензурните песни в Пиринската фолклорна област като музикални характеристики (мелодични и ладови особености, ритмични характеристики, орнаментика, едногласни и двугласни варианти).

Глава трета – „Безмензурните песни в Пиринския фолклорен регион – мястото им в съвременната културна среда и специфични особености при изпълнението им“ (с. 125-168) – е другата основна глава в дисертационния труд, в която се излагат собствените проучвания на автора и се разкриват неговите приноси като избор на информатори и репертоар, очертаване на особеностите на локалния маниер на изпълнение, функционирането на безмензурната песен в репертоара на любителски формации, предлагат се дешифражи и анализ на масив от неизследвани пирински безмензурни песни.

Заклучението (с. 169-173) обобщава резултатите от изследването и откроява приносите му.

Приложението е важна част от труда. Съдържа транскрипции на интервюта с 16 респондента – професионални певци и участници в любителски формации от региона, които в беседа с автора, която съдържа както отговори на въпроси, така и части от биографични разкази, разкриват своето разбиране за безмензурните песни, отношението към тях на певците и публиката, приемането и неприемането от различните поколения,

проблемите около включването им в концертен и звукозаписен контекст, в сценични и медийни формати.

Авторефератът (с обем 41 стр.) коректно предава съдържанието на дисертацията. Приложен е списък на публикациите по темата (три статии, едната от които е в международно, индексирано и реферирано издание).

3. Приноси

Личните приноси на докторанта и труда са изведени в 5 номера в автосправката. Филатова заявява, че е осъществила самостоятелно и задълбочено проучване на безмензурната песен в Пиринския фолклорен регион, за което пише, че досега не е осъществявано така фокусирано в българската етномузикология. Авторката вижда като принос определянето и анализирането на специфичните формално-структурни особености на пиринските безмензурни песни; подробно представяни и анализирани като особености на „автентичното изпълнение на безмензурните песни от Пиринския регион”. Докторантката настоява: „в настоящия труд за първи път се осъществи проучване на съвременното състояние на този тип мелодии, като същевременно се обособи значението и мястото на пиринската безмензурна песен в репертоара на любителските фолклорни групи и певци от региона”. Определя като принос и представянето, дешифрирането и анализите на „шест неизследвани до момента пирински безмензурни песни”.

Приемам посочените приноси по същество и предлагам моята положителна оценка, изведена в няколко посоки. Изборът на темата е важен, защото съчетава личната мотивираност на автора, присъствието му на терена като „свой“ (локално и като певица) и дългогодишните усилия да се изследва и представи част от локална певческа традиция с музикални, функционални и изпълнителски аспекти. Трудът притежава оригиналност като първо по рода си изследване на част от локална певческа практика, свързвана с качества, като старинност, автентичност, оригиналност. Положително качество на дисертацията е и нейната актуалност – на аналитичен прочит са поставени динамични и случващи се в момента явления и процеси. Филатова е свършила машабна изследователска работа на терен, резултатите от която свидетелстват, че като автор притежава компетентност по проблема. Трудът има ресурси за практическа приложимост – издирените и нотирани песни биха били полезни както за изследователи, така и за изпълнители; могат да се използват като ресурс в музикално-педагогическата и методическа практика.

4. Бележки и препоръки

Препоръчвам след необходимата редакторска работа текстът да бъде публикуван като монография. Тъкмо заради тази препоръка, обоснована от интересната тема, непроучения обект и положителните качества на труда, не мога да спестя някои критични бележки, свързани главно с библиографски слабости и недостатъци. Среща се неточно предадена библиография (на стр. 35 – грешка с изпускане на име на съавтор в „Кауфман, Н., Народни песни от Югозападна България. Пирински край. София: Издателство на БАН, 1967, Том 1”, същото в библиографията – с. 174, заглавие 10; правилното е: „Николай Кауфман, Тодор Тодоров. 1967. Народни песни от Югозападна България: Пирински край. Том 1. София: Издателство на БАН). Посочени и цитирани в текста заглавия не са включени в библиографията – например, цитираният в текста труд „Народни песни от Югозападна България. Пирински край, Том 2” липсва и следва да се добави в библиографията (Николай Кауфман, Илия Манолов. 1994. Народни песни от Югозападна България. Пирински край. Том 2. София: АИ „Проф. Марин Дринов”). На стр. 149 е посочен труд, който липсва в библиографията (Иван Кюлев. 1977. Народни песни от Неврокопско. София: Музика). В библиографията има повторение на заглавия: публикациите под номера 41 и 48 изглежда са едни и същи. Впрочем, добре би било интернет източниците да са обособени и отделени от печатните заглавия там.

Авторката цитира автореферати (Керкелов, П., Автореферат; Рачева, Д., Автореферат), препоръчително е в научно изследване да се ползват и цитират дисертационните трудове.

В текста (с. 149) се споменават и прилагат като примери архивни записи, които не са въведен като източници – препоръчвам да се въведат с архивните сигнатури в раздел при източниците в края на текста.

В текста и приложенията се забелязва една тенденция да се предпоставя „учената” терминология дори когато се говори с информатори, които принадлежат към устната традиция. Това подменя с външно и чуждо на фолклорната локална култура знание и така се пропуска важното в етномузикологията фолклорно знание за музиката, което намира израз в емик-понятията на локалната терминология за песните и пеенето. Така е с понятието „безмензурни песни”, което изобилства във въпросите в приложенията, докато локалната терминология, своето знание за музиката на местинет певци, за съжаление, не се

проблематизира. Например, в приложенията на стр. 194 банскалийката Ерина казва „широчите песни, дека акапелно се пея... В Банско си пееме от тия широките, бавните песни” ... „да пееш на дъго”; певецът от Банско Гюмов – „Тия на маса дето са се пели”, „тежки песни”... Все пак, дори и да не изследва това устно знание за музиката, Филатова е свършила нещо полезно, като е публикувала казаното от певците, което може да послужи на следващи изследователи.

5. Заключение

Дисертационният труд „Безмензурната песен в Пиринския фолклорен регион “ на Магдалена Христова Филатова, докторант (докторска програма „Теория и практика на изпълнителското изкуство”) при Катедра „Музика”, Факултет по изкуствата, Югозападен университет „Неофит Рилски”, Благоевград отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за присъждане на ОНС „Доктор” по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство. Рецензираният труд изследва важна музикалнофолклористична проблематика, доразвива и обогатява съществуващите досега знания за един важен регион в музикалната фолклорна култура на българите, въвежда непознат теренен материал, при това записан, дешифриран и анализиран комплексно и задълбочено от авторката. Оценката ми за труда е положителна. Тя е висока оценка и за докторанта, и за научния му ръководител доц. д-р Бинка Добрева, и за академичната общност от ЮЗУ, в средата на която той се обучава и доказва като изследовател. Убедено препоръчвам на уважаемото жури да присъди ОНС „Доктор” на Магдалена Филатова.

София, 17 август 2020 г.

проф. дн Венцислав Димов